

The Project Gutenberg EBook of Hanna, by J. L. Runeberg

Copyright laws are changing all over the world. Be sure to check the copyright laws for your country before downloading or redistributing this or any other Project Gutenberg eBook.

This header should be the first thing seen when viewing this Project Gutenberg file. Please do not remove it. Do not change or edit the header without written permission.

Please read the "legal small print," and other information about the eBook and Project Gutenberg at the bottom of this file. Included is important information about your specific rights and restrictions in how the file may be used. You can also find out about how to make a donation to Project Gutenberg, and how to get involved.

****Welcome To The World of Free Plain Vanilla Electronic Texts****

****eBooks Readable By Both Humans and By Computers, Since 1971****

*******These eBooks Were Prepared By Thousands of Volunteers!*******

Title: Hanna

Author: J. L. Runeberg

Release Date: August, 2005 [EBook #8669]
[Yes, we are more than one year ahead of schedule]
[This file was first posted on July 31, 2003]

Edition: 10

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

***** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HANNA *****

Produced by Robert Connal, Tapio Riikonen
and the Online Distributed Proofreading Team.

HANNA

Kolme laulua

J. L. Runeberg

Suomentanut P. Cajander

ENSI LEMMELLE.

Ens lemmeltäni kerran tiedustin:

eloni tähti, kuinka synnyitkään,
ja mistä lempeän säloistos sait?

Ja tähti lausui: nätkömilloinkaan,
kuink' äkin pieni pilvi kaihtaa mun?

Ma lausuin: pilven milloin heleän
ja milloin synkän nään sun peittävään,
yht' olit kirkas taas, kun haihtui tuo.

Taas lausui tähti: nätkö kuinka mun
pian himmentäpi päivämaallinen?

Ma lausuin: monen päivän loistossaan
nään nousevan ja valos voittavan,
se yhälaski, sin' et milloinkaan.

Ja tähti taas: valooni luotatko,
elosi toivon siitäsytyttän?

Ma lausuin: pilven takaa hymys nään
ja päivän loiston takaa tuikkehes,
viel' loistat tuolla puolen haudankin.

Nyt lausui tähti: tunnetko sa mun?
Ma oman rintas olen huokaus,
mi rauhan toivoss' etsi taivastaan,
Ma oman henkes olen väkähähdys,
mi säeillen lens synnyinmaahansa,
ma oman sielus päivänpaiste oon,
sähelläs' elä hohtehessani.

ENSIMMÄINEN LAULU.

Kuin virta tunturin
ja lände laaksomaan--
sen verran kumpikin
vain tunsittuaan.

Tullut on riemuineen juhannuksen ilta jo. Länness
aurinko kirkasna loisti ja loi valoaan ikivanhaan
pappilahan, joka tyynen lammen lahdessa pälyi.
Mut kamarinsapa ikkunass' arvosa pastori istui,
piippua poltti ja tiellen pän loi hartahan katseen,

joskus löyhättän savupilven pois kädelänsä
Mielissä Turust' ootti hän nyt tänäiltana poikaans
ainoista, armastaan, ikäötyyainakin vuoden.
»Jos hyvin käy sinun tutkintos ja jos saat hyvä lauseet,
tuo kesäseuraksi itselles joku kumppani köyhä
muuten sa nuorena tääl' ikäystynet vanhojen kesken.»
Kirjoittanut oli nän, tytyväsenänyt tupakoiden
vartosi kumpaakin, etupääsätok' armasta poikaa.

Vaan hänen ainoa tyttärens, seitsentoistias Hanna
kangaspuillahan viel' emännötsijähuonehess' istuu.
Terve hän on, punottaa kuin varjossa mansikkamarja,
kun, puku notkea yllän, siin' ilo-tointahän hoitaa.
Rinta, miss' on sydän tahraton alla, se paulomatonna
paisuen nousee, aaltoillen hänen henkäyksistään,
kun hän syöstävään käivarsin paljahin viskoo.
Silmäpäkirikas on niinkuin peili ja riemusta loistaa.

Vielähän jatkanut ois, jos ei olis joutunut juhla,
näiden riemulla nän yhäraidan liittyvän raitaan;
vaan kun kellon helkynnän kamarista hän kuuli,
herkesi toimestaan hän, koppahan puolat ja langat
laski, ja otsaltaan hiussuortuvan kostean pyyhkäs.
Tydään silmäsi sitten mielissä hymyellen,
saksihin tarttui, katkaisten kudelankojen päätä
äneti vain, mut nän toki haasteli hän sydänessään:
»Tuskin on kangasta sievempää puna tuo miten kauniist'
yhdistyy sinen kanssa, ja reunassa rihmanen keltaa!
Jospahan huomenna tuosta jo ois hame pääläni mulla!
Kerta kun, ylläni tuo, erilaisena hiukkasen kuin muut
maatytöt, kirkosta käyn ja kun portailten pysäynnyn,
lämmöstähehkuen, sievähänän, koreampana muita,
äneti kaikk' kadesilmin he silloin vilkkuvat varmaan.
Vaan kun saapuu luo nimismies rikas, arvosa herra,
pöyhkänä ylpeillen, ja kun muut hänt' arkoen västää
kätäni suutelemaan hän jää niin vanha kuin onkin.»

Aatteli nän hymysuin, sydänessähän riemu, ja nousi,
akkunan aukaisi toisenkin, joi viileytt' illan;
mutta sireenin tuoksu ja tuomen puistosta sisään
virtasi tuulenhengen kanssa ja huonehen täytti.

Vaan samass' ilmestyi oven suuhun vanha Susanna,
tuo, joka häännyt on monet vuodet tarkkana, uskoon
kartanon työssä, yhäkiistäen laiskain piikojen kanssa.
Tuo nyt hengästyin tuli, haasteli kohta ja lausui:
»Joutuun, mamseli, hiuksihin kampa ja lenninki kiinni,
sormihin kullan sormukset, heti kaulahan silkki,
paljo nyt tarjona on, niin, nyt se kartanoss' onni.
Kyökistä näkääs, kun ulos vilkasen, niin mitänäänkään,
tännehän saa nimismies ihan uutena; uudet on rattaat,
uus hepo myös, ei ennen nähty, se myrskynälentää
vaatteuskin se on häll' ihan uusi ja ihmehen kaunis.

Vaan kun rientäen portaitten tulen uuteliaana,
näen, miten kaikkia tervehtii pihall' arvosa herra,
vanhaa, nuorta, ja silmäön lempeäkuin valo päivän.
Ihmetys hurmasi mun, lähetessäni niiasin syvään,
niin ettätuskin vain polot jaksoi polveni nousta,
niin minänäyräniiasin, ett' olin uupua siihen.
Mut kopeasti ja vait, kuten ennen, ei ohi käy hän,
vaan sulo-katseen luo sekähaastaa; vanha Susanna,
lausuvi hän, nyt tarkata saat sekävalvehell' olla,
kohta ma näet tulen, pantiks vien talon aarteiden parhaan.
Lausui nään hymysuin, mut tarkoitust' oli tuossa.
Tuo mitämerkinnee? Koin haastaa, mutta en voinut;
kielellein sanat juuttuivat sekäkyönele silmään
tunki, kun nään, miten niinkuin muut tuo mahtava herra
leikkiälaski ja ei, kuten ennen, hylkinyt halpaa.
Mielens' arvaan nyt toki: rattaat, vaattehet uudet
tietää ettähän nyt elämänsäkin aikovi muuttaa,
eik' yhävanheta yksin noin sekänaimaton olla;
vaan kun halpana kaikkia tervehtän tuli, sillä
tahtoi lausua: nään tulen vast'edes tuttuna tänne;
taas hymy lempeätuo ja kun aarteiden uhkasi viedä
viittasi teihin, jonka hän nyt emännäkseen tahtoo.»
Seitsentoistias tyttöpäivän sydänestähän nauroi,
kun puhett' aatteli vanhuksen, kuink' ois toki kummaa,
jos tulis vaimoksi hän tuon pyylevän, arvosan herran,
rouvana astua sais vakavaisna ja istua sohviin.
Hetkenpänaurettuaan sekäpalmikon kärrittyänsä
peilihin tarttui hän, kiharaista nyt käänteli päätänsä,
täynn' ihanuutta, ja riemuin peilihin katsoen lausui:
»Luulettenko, Susanna, ett' tämmösestähän huolis,
ettekönäe vain, kuin typerätäjä nuorelta näytän?
Hyi, mua itseäsäkäyttätuo vallaton silmä
Tämmösestäköhuolisi, kun lähiseudulta varmaan
montakin vanhempaa, äykkäämpätyttälöytäs,
siivoja, jotk' ei lakkaamatt' ole nauruhun valmiit.
Eiköpämuistane hän, miten lasna ma peljästyneenä
kirkuen karkasin pois, kun tervehtäpiti häntä
kunnes kellolla hän sekäkullan vitjoilla vihdoin
silmiäni käänsi ja niin sylhinsämun vietteli hupsun.
Vaan mitähulluja! viidenkymmenen vanhana hänkö
morsiant' etsisi, kosk' elänyt on nuorena yksin?»

Nauroi ja laittautui, ilotellen kauneudessaan,
solmesi lenninkinsäja sormukset pani sormiin,
äkkiäkun ovi aukeni, arvosa pastori kiirein
silmiäsi huoneeseen ja nyt tyttökutsuen lausui:
»Hanna, mun lapseni, kun olet valmis, niin kamariini
joutuen käy, sanan saat tulevaisuudestasi kuulla.»

Lausui nään, oven sulki ja läks. Mut neitosen rinnan
valtasi hännästyys, miel' aavistuksiin vaipui.
Peili jo unhottui, kukat poskien, tummunut tukka,
silmiäns, nuoruuskaan ei joutunut mielehen häle;

kaikki hän unhotti pois sekävanhan kylkehen juoksi
turvaa etsimähän; mut säkähtyneenähän lausui:
»Vanha Susanna, te nyt sanokaa, mitätehdä? Jos täytyy
arvosan herran eessämun seista ja hän mua pyytää
niin veri poskeni halkaisee, sydän rinnasta karkaa;
naimist' en nään hirmuiseks minäkonsana luullut.»

»Ho, hoo!» vastasi nauraen sukkela, vanha Susanna,
»nyt ei pelkurius eik' arkuus, mamseli, kelpaa.
Kas, pian muuttuvi kaikk'. Kun häät on ollehet, käskée
miesi, ja nöyräön vaimo ja sois vaan mieliiksi olla;
vaan sitäennen taas se on hän, joka käskyjäantaa.
Muistanpa kuinka ma itseki, kun tuli hän, joka sitten
mullen miehenäuskollinen oli kuolemahansa--
kuink' olin käkevä korskka ja kallis pyyteä kunnes
mun kotihinsa hän vei, miss' sitten tottelin riemuin.
Käykääsiis kuin ruhtinatar, ja kun astutte sisään,
tuskin vilkaisette te arvon herrahan, kunnes
nöyränähän kumarrellen pyytääsuosiotanne.
Vaan kun on haastanut, lausunut hän, mitäön sydänellään,
niin epäellen te katsotte vain halutonna ja aikaa
pyydäte mietintään, pois sitten pöyhkänäkätte.
Nän hän vanhuuttaan saa mieltiä toivon ja pelvon
vaiheill' olla ja suurempaa teiss' arvoa huomaa,
huomaa nöyrtyen myös, ett'ei niin suorahan juosta
vanhan helmahan, vaikkapa hän rikas, mahtava oiskin.
Mutta kun nurpeillaan tuo arvosa herra nyt vartoo,
luullen teidän jo hylkävän hänen tarjouksensa,
istutte tääläja mielessäteill' ei kieltoa lainkaan,
katsotte vain ilomielin vastaist' onnea kohti,
kuin taloss' oivassa, miss' on taivahan kaunista kaikki,
rouvana hallitsette ja, nuorenakin, saman arvon
saatte ja kunnian myös, kuin herranne, tuo jalo vanhus.»

Lausui nään. Mut arkaillen oven aukasi tyttö
porstuahan jä vilvakkaan, veti henkeäkauan,
hiljaa koittaen hillitäsykkäväsäydäntänsä
Vaan kun viileytt' on hän kyllin juonut, ja posken
hehku on hävennyt sekähiljenneet poven aallot,
koskevi lukkoon hän ja nyt huoneeseen isän astuu.

Punottaen seisoo siin' ihanaisena kainoudessaan;
kuin veden väkkyvävyö jota aamun koittaret kultaa,
kesken lehtojen varjoisten puneroivana hiipii,
yht' ihanaisena siin' oli vanhain keskellätyttö
Mut sydän hurmautui nyt rikkaan tuon nimismiehen,
lämmöstänuortui mieli ja lemмен maireus yhtyi
kuin mesi vienoinen veren kanssa ja suonia kaihkoi.
Sieväst' oiti hän pois pani piipun ja, astuen vastaan
kenstinäkätökseltään, suuteli tyttösen kätä
Haastelias alun ei tuo arvon herra tok' ollut,
suu vain lieheellään hän helläst' iskevi silmää
Mut nojatuolistaan nään arvosa pastori haastoi:

»Hanna, mun lapseni, viel' elämäet tunne sa paljon,
ihmisen tiedä tok' katovaiseks syntyvän tänne,
niinkuin pilvenänyt savu piipusta nousevi tuosta,
leijuen hetken, ja toisena pois jo sen henkäys kantaa.
Viisaallenpa se on varotukseks, ettähän aikaans
arvais, katsois huonettaan, olis lähtöhön valmis.
Siksipäpävän töss' olen, yön lepoheikinäusein
tulevaisuuttasi aatellut sekä mielessätuska,
peljännyt sinun yksin turvatta jäväsi tänne.
Huoleni poissa tok' on, jos tahtoni teet, käes annat
arvon herrallen, joka vierellä nyt on tuossa.
Mennyt hätäjo on tosin kiihkon aika, mut vielä
terveytt' on, on hallintaan sekätoimihin voimaa;
silt' ei näytäse mies, jota painaa vaivat ja vanhuus.
Jos taas mietit kuink' yleistäjä suurtakin hällä
koissahan on, miten kaikilta kunnian saa hän ja arvon,
näet hevin, ettei voi sitäonnea tarjota kaikki,
kuin voi hän, opit arvomahan hänen antimiansa.
Mieti ja päätännyt siis, tuon ylvään tahdotko vaimoks
mennäjä riemukseen, osan, onnenkin jakajaksi.»

Seitsentoistias hän punan vallassa kuunteli tuota,
silmänsämaahan loi, oli hämmästyksestäväiti.
Mut nimismies rikas riemastui, tuo järkeherra,
toivoa täynnäjä naurussa suin käsiänsähän hieroi,
lausuen: »Kunpahan uus rakennukseni valmis jo oisi,
voisin kerskata kai, ett'ei ole seudulla kenkään
moiseen suojahan nuorta ja pulskaa vaimoa vienyt,
niinpäse kaksine kertoineen määll' uljasna seisoo.
Vaan sisäaitos tuo iankaiken kestävi, turhaan
miehiäkuin mehiläsiäpalkkaan, joutua koitan;
ikkunat viel' on poissa ja kesken kaakeliuunit.
Vanhassa taas rakennuksessa kaikk' on kuntohon pantu,
huoneet tilkityt on, minun nähteni myös paperitkin--
tuskin rohkenenkaan minäniiden mainita hintaa--
pantuna on salin, kammarin, myös perähuonehen seiniin,
jottapa talvenkin voi kestää kun vilu käskee
huoneeseen, pesävalkean luo, majan rattosan suojaan.
Ilokseni tulkaa siis ja mun onneni kumppani olkaa,
tulkaa jo syksyys, kun puutarha on uhkeudessaan,
ruusut kukkivat vielä ja karvikkomarjaset kypsyy,
ehtii ehk' omenainenkin, kesävain jos on kaunis.»
Lausuu, hierovi mielissään käsiänsäjä jatkaa:
»Ei tule peljää vaikk' iäkämpä ma lienen ja joskus
tuimakin, pakko kun on, kuten kirkoll' ehkämun nätte
ässäni moukilla väist' äjyvän, keppiänostain;
muust' ei piittaa nuo, ei tottele lölyttänätä
Nän en kaikkia kohtelee, nän tyllyst' en likimainkaan,
teitäpämaarin, teitäma kantaisin käsillä.
Istuttaisin, laittaisin, rakentaisin ma teille
kaikkeaa mieltänne myden vain, rahast' ei olis puute.
Voi, ett'ei suvis-aikaan myös joku kauppias kulje
kaupiten rihkamiaan! Hame silkkinen teillä ma vannon,

ois kätessänne, jos vain sen kullalla hankkia voisi.»

Muut' ylistyksekseen ei lausunut arvosa herra,
vait oli, toivossa riemusi vain, kun aulisna mietti
mielessään, mitäkiinteäs', irtaimessa hän antais
morsiolleen; ei riemussaan ole saita nyt vanhus.

Tyttäehenspähelläst' arvosa pastori silmä,
poltteli, naurussa suu, ja nyt puoleksi kiusaten lausui:
»Hanna, mun lapseni, ei sopivaista sun vastata oiti,
niinkuin ennalta aatellut kosijoita jo oisit;
arvon herralta taas pian vierii päivä ja toinen
vastaust' ootellen, sinäkunnes mietit ja tynnyt.»
Lausui nän hymysuin. Mut helpommin sydän immen
sykki, ja riemuissaan kamarista hän jällehen läksi,
kuin siro pääsky, mi huoneisiin vahingossa on tullut,
tuokion tuskaillee, oven aukon löytävi, karkaa.

Niin vapahdettuna tyttönyt siihen jäti ne vanhat,
kummankin asemillaan, suuss' avohenkinen piippu,
maistaan juttelemaan, rakennuksiin kaavoja luomaan;
itse hän porstuahan tuli, portaillen meni sieltä
ystävän etsossa, jollen sais sydämensähän purkaa.
Sen, jota etsi ja kaipasi, uskottunsa Johannan,--
tyttären vertaisen pikemmin kuin palvelusnaisen--
huomasi hän sekä kätään nostaen, viittasi luokseen.
Merkin arvasi tuo, tuvan kaltevan porrasta herkes
lehdittämätä ja luo hikipäsenä hehkuen saapui.

Kenkään heitäei huomannut, ja he ensinnäsaliin
hiljaa hiipivä, syrjäseen sivusuojahan sieltä
huolissaanpa nyt lausui seitsentoistias tyttö
»Kuuntele, jos mitäkuulisit, eihän vain joku saliin
hiipinyt lie, mene hiljaa, katsele ikkunast', ettei
tuolla sireeneissävain ole kenkään kuuntelemassa!
Tiedä kummaa, niin, perin kummaa--vaan äänaura--
tiedä, vaikk' olen laps, on mulla jo tarjona sulho.»

»Sulhoko!» kaunis Johanna nyt säkkyen huus, kädet läskein
rennolleen, »nimismies tuo pöyhkäön kosjonut varmaan!
Kelpaishan iäkkäälän huonompikin, mukavampi
lämmittäjän hänen kylmärintaans ydä sekäpävä,
varjossa kuihtuen vanhuuden. Varokaattepa vaimen,
ett'ei viettele kulta ja rikkaus, niin, varokaatte,
harmi ja huoli ne on viiskymmen-vuotisen lahjat.
Entäpä jos hänen sarkans suurempi on kuni muitten,
huoneens ilmahan jos monikertaisempaan nousee,
onni se poissa tok' on: ei viihtyen valkene laihot,
riemuillen sulo rakkaus maalatus' ei saliss' istu,
vain suru istuu siellä ja kiusoja suojissa väjyy.
Tuossapa ikkunan all' ikätuomi se tuoksuen kukkii,
ylvänä ett' ei tarhassa puut' ole toista sen laista;
äken juur toki nän, miten pulskain lehtien alla

toukkia liikkui, tuskin vain kukan rohkenin taittaa.
Niin taloss' iäkkään myös, vaikk' uhkea, suuri se olkoon,
Ikäyys piileksii, valon arka, ja tuskat ja vaivat
väjyy loistehen alla ja saastuttaa elon onnen.
Varrotkaa siis, siks kuin tuo syli syksyttömämpi
kultia kenties ei, mut viljemmä ilonpävä.»

Tuohonpa kummastuin nyt vastas lempeäHanna:
»Missäon jäkesi, mietitkö mitähaastelet, hupsu!
Miksi ei vanhaakin vois lempiä hellien hoitaa
sen taloutta ja riemulla nauttia sen tavaroista?
Vaan et vanhaksikaan sinämoittisi häntä jos oisit
nänyt vain miten hän kevykäsenäriens mua vastaan,
hellänäaurussa suin sekälempein loistavin silmin,
silt' ei näytäse mies, jota painaa vaivat ja vanhuus.
Jos taas mietit kuink' ylellistäjä suurtakin hällä
koissahan on, miten kaikilta kunnian saa hän ja arvon,
näet hevin, ettei voi sitäonnea tarjota kaikki,
kuin voi hän, opit arvomahan hänen antimiansa.
Kun hänt' aattelenkin, noin yksikseen miten köyhä
rikkaudessaan on hän, ystävän kätäkin vailla,
raskaan mi huojentais sekähuokean taas sulostuttais,
hellynpämelkein, käyn totiseksi, ja mielisin varsin
päviävänhan tuon vähemmänkin vuoks ilahuttaa.
Niin, näet, lemmitähän; se, se rakkautt' on, sinähupsu.
Nuoresta siis äähaastelekaan! Sytyttäsiköhänkään
muuta kuin lempeä vaikka hän oiskin, kuin tänävänhus,
voipa ja ylhänen, ja mun viettelis onnensa ansaan?»

»Hoh, hoo!» kaunis Johanna nyt huokasi, »eip' ole turhaan
arvossa kulta, kun saa saman vertaisiksi se kaikki,
vanhan nuoreksi luo sekänuoren luontavi vanhaan.
Tuuleen menköhön siis mitälausein, tuuli sen toikin,
vaimoksi vanhallen siis käykäuskolliseksi,
riemuksi häle, ja riemuitkaa hänen aartehistaankin.
Vaan varokaa, ett' ette te näe, mitäviel' ette näneet,
nuorta, jok' on ijän, kohtain suhteen vertahisenne,
äkähänt' unenpänkään näkö ett' ei hänen silmäns
iskisi teihin, ja katse, jok' ei mene mielestäkoskaan,
kuin oka jäs sydämeenne ja hiljalleen sitäkalvais.»
Lausui ja vaikeni nyt, sydänessään hellivämurhe.

Vaan siit' ikkunan luo läks seitsentoistias tyttö
päään nosti ja katseen loi yli loistavan seudun,
siin' näki lehdot ja vuoret ja tyynenäväkkyvä jävet
loistossa päivän himmenevän, näki paikkoja kauas
armaita, tuttuja vain, ilost' itkuhun heltyi ja lausui:
»Maassako seutua kalliimpaa kuin syntymäseutu,
miss' ajan helmasta kukkina lapsut-päväni poimin,
nuo lukemattomat, armahat, vaan pian kuihtuvat myöskin!
Tuolla ma jäven näen, selä, salmet, joill' useasti
keinuttiin, kuin sorsat soutaen saaresta saareen,
tuoll' ahot, joidenka siimeksess' useasti ma istuin,

neulos helmassa, aateliin--Mitäaattelinkaan ma!
Kaikki niin armast' on, joka kukkanen, tuttu kuin sisko,
taimii tietylläpaikallaan kevähällä ja linnut
entiset taas pesillensä ja lauluilleen kotiuntuu.
Kultiin vaihtaisinko ma tuon, sekäonnehen muuhun
onneni, kun saan tääl' yhättujen kanssa ma olla!
Lemmen tunnen ma nyt, miten lemmitähän kosijoita:
sentäänkin isärakkaamp' on, kodin kukkivat niityt,
metsä tuolla ja tuoll' ulapoitten väkkyväpinta.
Täytyvi tuon jalon herran siis nyt etsiätöinen,
tyttö mi jäkeens ei jäämuistoja nään ihanoita,
arvoa suurempaa hänen aarteillensäkin antaa;
tyttöset, joiden täytyis nään suur uhraus tehdä
ehdolla ei mene miehelähän, jos ei aja pakko.»

Nän hän lausui, muut' ei ehtinytkään kuni päätä
surra ei ehtinyt, ei edes miettiäkään, miten tohtis
ilmi sen tuoda ja arvon herraa nään murehuttaa;
tuoss' yht'äkkiäkun, tomupilviin peittyen, rattaat
pyörätän tuli tiellä ja matkaajat ohimennen
lakkia nostivat tervehtän nyt tyttötuossa.
Varrotun veljensä hän heti tunsu ja lökäsihän
yhteben riemuissaan ja, jo unhottain murehensa,
riens ulos katsomahan sekäkohtaamaan tulijoita.

TOINEN LAULU.

Laps seutuini outojen,
miks sieltäsiirryit, oi!
Sa kauko-lintunen,
ken tänne tiesi toi?

Tehty on tervehdys, ilomieliin yhtymisestä
vaihdettu on puhett' ystävälistä ja pastorin huoneess'
istuu nyt kesäkumppanineen rakas, lemmitty poika.
Kaukan' on matkalla taas nimismies rikas tuo, joka puuhain
kaikkelaisten ja häjyjen rätien vuoks pitäjällä
tuskin suullaankaan tuvat loistokkaat katon alle
sai sekäikkunat paikoilleen, kun taas piti mennä

Nuortapa vierastaan yhävanhus katsoi ja katsoi,
herkeämätähän tarkkasi vain tuon hehkuvan katseen
loistoa, tukkaakin kiharaista ja kirkasta otsaa,
kun näki kasvoillen punan lentävän kainon ja silmän
maahan vaipuvan. Nyt, hymy huulilla vieno, hän lausui:
»Huolet, ystävä Anteeks, ett' yhäteitä tarkkaan;
eihän tuo tapanain ole vierasta nään vakoella,
mut kuvan kasvoissanne ma nään sydämelleni kalliin,
unhottumattomat nään jalon miehen kasvojen piirteet,
vanhimman minun ystävästäni sekähartahimmankin.

Poikana kun tulin kouluhun, näet, hän myös tuli kouluun,
lapsekas myöskin hän, ja me vierekkään sijan saimme
Rinnan siinänyt istuttiin, tasan pantihin kaikki
kiitos ja nuhde ja läksyjen työsekäleikkien riemu.
Kun kesän lehtivän kanssa', sekähangen kanssa ja joulun,
sai vapaus, ja kun lähtönyt kaivattuun tuli kotiin,
riemussa kaihoisaa oli toisesta luopua toisen;
koulu kun kutsui taas ja kun vanhempain syli hellä
kyynele-silmin heitettiin sekäsiskojen parvi,
kaihossa riemullist' oli toisen kohdata toista.
Onnen päivänän, kun luontohon liittyvi luonto
norjana kuin vesa kiertyen toisensa ympäri kasvaa,
kasvoimme yhtenäniin, oli tahtokin yks molemmissa.
Tahto ol' yks, kun tieteitten esikartano kerran
templihin vaihdettiin ja kun valkeuden pyhist' aarteist'
etsittiin muru auvoks itsellemme ja muille.
Yhtenäkuljimme kilvan näin; mikäriemuna toisen,
toisen riemuna myös oli tuntea, oppia, tietää
Vaan kun otsalla laakeriseppel seistihin vihdoin,
yhdenlaisina vain, ja kun nuoruuden polun päästä
katsottiin tulevaisuuteen sekätoimihin miehen,
niin ei muistoa mulla, jot' ei olis hälläkin ollut,
häll' ei toivoa myös, joka mullakin ei sama oisi.--
Kun eros sitten tiet--kuten tuo rakas laulaja laulaa--
sinne läks iäks hän, minätänne. Huolia toivat
vuodet ja tehtävä, rakkauteen näin painaen kahleet.
Jylhäluudolla tuoll' eteläsellärannalla Suomen
toimi ja kuol' rakastettuna pappina hän; minätällä
pohjassa, syrjäsen sisjääven luon', olen harmaaks
käynyt, ja meit' erotellut on maat sekämuutellut vuodet.
Sittekin, silmissänne kun näen tuon katsehen, hehkun
poskillanne ja kasvoiss' ystäväsielun ja muodon,
vuodet mennehet unhotan pois sekäkohtalon vaiheet
unhotan raskaan vanhuuden, elon unhotan huolet
kaikki ja tuonenkin, joka on jo sen kaivatun vienynt;
unhotan kaikki ja muistossa taas hänen vierehensä siirryn,
nuorna kuin muinoin, povin paisuvin, hehkuvin mielin.»
Lausui näin sekänuort' yhävierastansa hän katsoi.
Tuopa nyt mielessään imehdellen arveli, mielti:
»Vanhus ehkäpä äskettäin ei nimeäni kuullut
riemussaan mua vierast' outoa tarkkailematta,
tai oli armaamp' ystävämuu kuin taattoni hällä»
Näin hän mielti ja virkahti vihdoin: »Arvosa pastor',
polvenne turviss' äskettäin jos seisonut oisin,
olkaanne kallistuvin, hivellyksenne tuntien hellän,
oisin taattoni, tuon ikävödyn, ma haastavan luullut.
Noinpa se hänkin istui ja muisteli mennyttäaikaa,
muisteli kyynelsilmin myös eräit' ystävänsä
joka oli läsnä ja poikanakin tasannut hänen kanssaan
riemun ja huolen, kumpaisessakin korvaamatonna.
Kun makas heikkona hän, ja kun vuoteen vieressä äiti
itki, ja kun minä lapsista vanhin, kätelin häntä
lausui raukeall' änellähän: Yks mulle on kallis

niin kuin ätisi, kuin sinä kuin nuo pienoset tuossa.
Jos, niin kuin pesästään linnunpoikanen, joskus
kolkkohon maailmaan jää turvatta, kulkusi johda
tuon jalon miehen luo sekäterveiset sano multa.
Kohtelun saat siell' armaamman kuin muualla, kuulet
tervehdyksen, lausutun ei vain, mut ajatellun,
silmän näet, joka riemulla katsellen kuvan huomaa
kasvoissas, ei nähtynäeik' unohdettuna vuosiin.
Arvosa pastori, näin hän lausui, mainiten teidä.»

Tuskinpa nuor' oli vieras loppuhun ehtinyt, kun jo,
kirkas kyynele silmissään, nous tuolista vanhus:
»Poika sen armahan», lausui hiljaa hän, »kuva kallis
sen kuvan, jonk' yhäkaipaavaan sydämeeni ma käkin,
tullos, niin sydänelleni taas jalon vainajan painan.
Outona älä outojen kesken, ja kuin kesäks vainen
kutsuttu vieras, tääl' eläkeskellämme ja liiku;
taivahan lahja sa oot, rakas kuin oma poika, ja vastaan
kiitollisna ma nyt otan sun iloks vanhojen päivän.»

Lausui näin; ovi aukeentui, tytär riemuvin huolin
astui huoneeseen, käsiarrella väkkyvätarjoin.
Hän kupit toi, aluset sekäkannun. Höyryväteeves'
loi lemuaan, kun helpoin taakkoinensa hän siirtyi
pöydän luo, jossa viel' isän rinnoilla huomasi vieraan.

Karttaen, kummastuin sekäpeljäen häritäheitä
alkoi tyttönen järjestääkupin toisensa viereen;
vaan näin lapselleen nyt arvosa pastori lausui:
»Heitä tyttöni, hetkeks työk, suo suutelo siskon
nuorelle täle, jok' äken vieras viel' oli sulle.
Tästäpäpuolin, näet, on veljesi hän, isä parhaan
ystävän poika, ja myös sinähälän lempiväsisko.»

Näin hän haasteli; mut tytön kasvoillenpa nyt pilvi
vienon leimuva lensi ja tuskasta puoleksi valju.
Vait oli hän sekäviipyi, arveli, vaan kuni tähden
kaihtiva tuike nyt vieraaseen kohos arkana silmä
Tuo isän rinnoilta irtautui, tytön luo kävi, käteen
hiljaa tarttui ja kuumiin huulihin suutelon painoi,
kerkeän kuin kesäuu', ei tarjotun, ei paetunkaan.

Kaikk' oli vait. Epäröden puoleks ja hellien, hiljaa
kätähän vieraast' irroittaa tuo kukkea impi,
kiiruhtain kupit järjestäsekätarjovi juoman.
Vaan kun huokean näin emännötsijätyöns' oli tehnyt,
tarjoimen käsiarrelleen taas otti ja läksi.

Tyhjäön porstua, tyhjään myös emännötsijähuone;
laudalle kankahan luo hän istautui, käsiarvartaan
siihen kallisti nyt, käsiarteen kiehkura-päään.
Tunteit' outoja, kuin sala-henkiä hän sydänessään
käkee, itkevi, naurahtaa, kuin arvotus itse,

kuin uni ilkuva aatokselleen hurmauneelle.
Miksi, hän mieltävi, aikailen, kuin tenhottu oisin,
vielähän paljon tointa on mulla! Sireenit ja tuomet
kukkia, lehtiäsuu; ylishuonepa kaunistamatta
vieläon tulleillen. Hyvin vierasta hurmata mahtaa
sammalseinä ja mustunehet nuo seinillätaulut!
Siltäkönäyttäkkin, kuin oisi hän tottunut moiseen!
Tätäjos pääsisin vain ja jos työhön ryhtyävoisin,
helpompi olla mun ois, sekätuskakin tuo perin outo
hävenis mielestän. Mitähuokailen ja mit' itken?
Vaan jos ma hetkenkin totisempia seikkoja mietin,
liikaa onko se, niinkuin mull' ei mieltimist' oisi?
Oi, kesäehtii ja lähtee, syys pian saapuvi, yksin
kankaall' istun ja viskon syöstävään vähdellen,
kun rajutuulet ikkunahan jätuuroja pieksee.
On talo tyhjä ja hiljainen. Veli poissa on, poissa
toinen on myös, isänukkuu kirjan luo kamariinsa;
jylhää kolkkoa kaikk' on; huonehet on kuni haudat.
Joskus kulkunen soi ehk' iltasin portahan luona,
joudutan tulta ja varron, niin nimismies juro saapuu,
hetken juttuelee, rakennustaan kiittäjä lähtee.

Onko se hauskaa tuo? Mitämuuta kuin itkeävoisin?
Muuta kuin itkeämyös kesän tähden? Varrottu vieras
tuskin näyttätty, kun kohta jo on kuni veikko,
antaa kätä ja suuta ja syvään luo sydämeeni
silmäns sähkyvä, ett' en saa edes pienintäpeittä
Kuinkapa päättyi tää jos kuukaudet tääkestää
Nän hän mielti, ei ääneen paljoakaan, osa suurin
lens kera huokausten kukantuoksuna pois sekähaittui.

Vaan käsi varrellaan vasu, kieloja haan täpäännä
nuoria, vast' ihan tuotuja pulppuavan puron luota,
pirtistänyt tuli kaunis Johanna. Hän porstuan aikoi
lehvilläkaunistaa yhäkauniimmaks, lasit panna
kukkia täyteen suojia varten, ja myös ylishuoneen
peittäkukkien tuoksuun, ens' yöjott' ihanalta
tuntuisi tulleillen sekähilpeemmin unet saapuis.
Vaan tavast' ensinnähän emännötsijähuonetta silmä
aukaisee oven, katsovi huoneeseen, emäntänsä
huomaa, kuin vesi silmissätuo sekähehkuvin poskin
nousevi kankaaltaan, hymyn teeskelemist' yrittellen.

Kohta hän unhotti työnsäse palvelustyttöjä laski
varjohon tuuleen viivakkaan vasun kukkasinensa;
itse hän kummastuin nyt luoteli imeäarkaa.
»Mist' on», lausui, »kyynele tuo, joka silmänne kaihtaa?
Mitkäpähuolet teillä kun nyt ilo valtavi kaikki,
eik' ole yhtä jok' ei lyöleikkiä laula ja naura?»
Lausuu nän, ilosesti hän naurahtain emäntänsä
katsehen luo, kuin varrotun vastauksen jo hän tuntis.

Tuo tok' ei sietänyt nyt kyselyitä ja tiedusteluita,

pois vaan kääntyi nurpeissaan sekähaastoi ja lausui:
»Muitapa viisaammaks ain' itsesi luulet, Johanna,
luulet aukovas vain sekäsulkevas mun sydän-parkain,
niin kuin sun soker'astias tai sun neulikkos ois se;
mut varo, ettei vain ota vihdoin sormehes pistä
Mitkäkömulla on huolet? miks juur huolet, ja eikö
muut kuin huolet vaivata vois? Koe istua täällä
tuntikin vain palavassa ja tuomien tuoksussa, eikö
raskahaks painune pääsi, ja silmä käy punasiksi!»
Kääntyi ylpeäst' ikkunahan, vapahasti nyt illan
ilmaa henkiäkseen sekäharmia pient' unohtaakseen.

Vaan hänen vierelleen toki astui kaunis Johanna,
ääneti, puolustukseks ei virkkanut sanaa,
vartosi vain ilosempaa katsett', ett' ilosemmin
jätäänuoren vois emäntänsä ja työhän jatkaa.

Eikäpäseitsentoistiaskaan noin jaksanut kauan
seutuja kylmänäkatsoa vain sekävaljulta näyttää
vaan pian mielessään katui, ett' oli niin tyly ollut.
Harmi se hellyyteen suli pois, ei silmähän enää
verkkään kasvava kyynel käkeynyt, ja hän hiljaa
immen olkahan nyt nojas kutrasta päähän, lausuin:
»Oi, vähemmän kuin luuletkaan mua tunnet, Johanna,
tunnet ja ymmärrä, mihin tähtämieleni haaveet.
Sken kun mua vanhus pyys, ja kun, heltyen aivan,
mielist' oisin ma lohduksi häle ja riemuksi mennyt,
lausuit pöyhkeillen, ett'ei voi lempiävanhaa.
Nyt kun vieras taas on tullut mailt' etähätä
tuntematon kuin pilvi ja tuulen tuoma ja outo,
huolet on kielelläs ja mun lemme' itkevän luulet.
Peittelemätämä kaikki nyt ilmaisen, ääitse
tunkeu vain sydäneeni, ett' ei sido kieltäni arkuus.
Nätkösä kun tuli vieras tuo, niin arkako on hän,
nurja ja ynseäniin kuin kirjankoit ovat? Eikös!
Hattupa kässähän vain sekävarrella suieka takki,
käryiltähyppäsi hän ja, kun tervehti, riemusta loisti.
Sitte--ja suorastaan minätuhmistun lähetessä--
katseen niin tutun, rohkean luo hän, niin ylen hartaan,
niinkuin jo aikaa tuttavat oltais tai sisarukset.
Ihmekösiis, ett' itken, Johanna, ja jos minäitken,
ei mua rakkaus itketä vaan viha, ainakin harmi,
ettähän niin sydänellinen on, sopimattoman tuttu,
vaikka on halpa ja nuori ja vain ylioppilas köyhä»
Lausui arkana, pelvoillaan tytön lempeän helman
turvihin painautui, ujut kasvonsa peittäen siihen.

Tuska se tuskin hävetäehti, ja poski se tuskin
jähtyikään, kun kuuli hän veljen astuvan sisään.
Laulaen tuo tuli, riemuiten, kuten poikana, milloin
läksystäpässi ja metsään virmana lens kuni tuuli.
Nytkin näin tuli hän, heti siskoa kutsui ja lausui:
»Hanna, jo vieras vartoillee, ota hattus ja riennä

siksi kun iltanen valmistuu sekävanha Susanna
juoksee, kuin tapa häll' on, maat, mäet, huutaen etsii,
ehdimme seutuja näyttävieraallemme ja nähdä
karkeloll' onko jo kansa ja yks ilokokkoja tehty.»
Lausui, katsahtaa vain huonett' ehti ja kuulla
kellon äänen, mi juur nyt lö, sekäriemulla nähdä
kuin kodiss' armahass' ennellään oli, tuttua kaikki,
nähdäei ehtinyt, kuink' ujustellen lempeäsisko
kartteli häntäjä riens hatun varjosta verhoa saamaan.
Vaan kun valmihiks sai, ulos veljyt ja hän käsityksin
riensivä nyt ja jo portailla vieraan kohtasivatkin.

KOLMAS LAULU.

Sydämen liekkiväks
säkylmän kuinka loit?
Ylimmäks ystäväks
kuink', outo, tulla voit?

Päväjo mailleen käy pois länteen vuorien taakse;
lauha kuin morsian ilta tok' on. Rusopilviäilmass'
ui sekämaahan luo valoansa, ja lauhkeat tuulet,
niityilt' yhtyen, leikkiälyökukantuoksujen kanssa.

Kerkein, leijuvin askelin, kuin olis lentimet heillä
kulkivat nuoret nuo kuvatyynen lammikon rantaan.
Vieraallensapa näytteli ystävänyt kodin rakkaan
hempeä kauneudet, yhämuistellen sekälausuin:
»Näetkösäjäven hohtavan tuon, kas! toista se on kuin
meri, joka huoaten sun kotis kalliorantoja pieksee!
Tälläön vihreytt', on heleyttäjä henkeä Laineist'
ääretön paljous saaria nousee ja nyökkyyen tarjoo
varjoa lehtevä puut venemiehelle uuvahtaneelle.
Niemehen käy, joka maahan tuolla nyt yhtyvän näyttää
sieltäsäseljän näet viel' aukeemman, kylä hauskat
rannoilta haamottaa, sekäkirkkokin loistavi kaukaa.
Toisella puolen taas, mitk' uhkeat vainiot siellä
viljavat, laihokkaat, ylt' ympäri metsä ja vaarat!
Ennen lähtötätäne täkii, heitii ja keltyy,
kaunistuin yhä kauneinnaan toki kaivatessamme.
Tuossapa, missäjo luo havupuut hämyn varjoa meihin,
Sirkkujen lehto on, siellä esikoiset näet kevähällä
oksilla armastain tahi latvass' ylvinälaulain,
kuin olis niiden vuoks vain aamu ja aurinko luotu.
Silloin luo minähiivin ja paadelle paulani lasken,
riennän ja nuoran viereen kyyryhyn käyn. Häkiss' alkaa
lintunen nyt pyrhähdellä ja hurmaa, loihtivi, kutsuu.
Lempi jo vallan saa, kesyttyypi jo laulaja uljas,
tarkkailee, väimittän hyppii ja tirskuvi vastaan;
ennen kuin edes aavistaa, häkill' on se, ja verkko

lauahtaa, vapaus se on poissa, ja loppu on laulun.»

»August», lausuvi nuhdellen nyt lempeäsisko,
»julmako viel' olet niin kuin ennen ja moisehen miellyt?
Onko se hauskaa tuo, vuoskaudeks sulkea hääkiin
vanki ja nähdäsen siin' ikäystyen istuvan yksin?
Sitten, kauan kaivattuaan tutun ääntä se viedään
metsään, kuulee vertaisen, ilon innossa vastaa,
pettysten viettelemään näin rakkaan ystävän ansaan.»

Vieraspa loi tytön silmiin katseen hellän ja lausui:
»Moinen se on tapa lemmen; noin virittäpi se ansan,
milloin verkon ja milloin helman. Oi, halukkaasti
juostahan kumpaankin, jos vaan sydän lempiväkutsuu.»

Näin hän lausui. Tuon sananvaihdonpa ystäätuskin
kuuli, hän seutuhun kiintyi vain, tuhannestikin ennen
kuljetut paikat nuo ajatuksiin muistoja toivat.
Naurussa suinpa nyt vieras haasteli taas: »Sanotaanhan
julkiks meitä jos vain olis niin! mut paljopa julmemp'
on joka tyttö jos koht' on helläjä säsy hän nähdä
Täesimerkiksi vain: Kotikartanon vieressä kasvoi
koivisto vanha ja mieleinen sekäaitahan pantu.
Nyt kun halloineen tuli syys, kun keltavat lehtens
alkoi heittäpuut, ja kun urpuja vain piti oksat,
teiret ne joskus sai, kesynrohkeat, syömään puihin.
Vaan kun aidan luo minähiivin ja ampua aioin,
hiipi mun siskoni myös, vaikk' ässäni nyrkkiäpuistin,
jäjissän sekäpyys: ääkoske, anna ne olla,
säihän raukkoja, veljyt, oi, minun tähteni säii!
Näin hän pyysi, ja kun näki ettei auttanut pyyntö
huusi hän, läskytti känmeniään ja ne peljäti poies.
Näkkä, kuin toki hellähän on! Tulin kerran ma kotiin,
kohtasin tuttavan portaillamme ja tein hyvän päivän.
Vastannutpa ei tuo, syvemmalen vaan hatun otsaan
painoi, peittäen kyyneltään, sekämatkahan läksi.
Syyin hyvin ymmärsin; ja nyt siskoa kiusasin kahden:
sisko, ma sulhosi näin epäoivossa lähtevän täitä
miks olet murtanut raukan? Nänpähän vastasi vainen:
liian vanhako lien valikoimaan, pakkoko ottaa
kiittäen ensimmänen, vaikk' en lempisi lainkaan?
Nauraen lausui näin tuo hellä mi lintuja säii.
Sanokaa nyt, mikäjulmempaa: noin ampua lintu,
vai sydän-parkaan ampua nuoli, ja hyljääsitten?»

Lausui näin. Mut ystäärannan kallistunutta
torppaa katsoi ja vanhaa muisteli nyt kalamiestä
jonka jo lapsuudestaan siellä oli liikkuvan nähnyt.
Häntähän muisteli nyt, sisareltaan tutkasi, lausui:
»Vieläkövanhus tuo eloss' on, venossaanko hän nähdään
lammella viel' yhäamusta varhain ja illalla myöhään?
Täät' useasti ma silmälin hänen teitään, juoksin
vastahan, katsoin saalistaan, luvut unhotin, leikit,

onginnasta kun hän, ulapasta ja tuulista kertoi.»

Hälen vastasi nän vesisilmin lempeäsisko:

»Pois iäks muuttanut on hän, päviä viikkoja sitten
rannalla tyhjään mökki ja kaipaa haltiatansa.

Jos hänen lähdestään sanan muutaman kertoa voisin!

Kuin mitäoutoa aavistain, tupanamme hän usein
talvella istautui, takan ääressäpoltti ja haastoi
mennehen vuoden saaliistaan sekäens' kevähästä
Nähin asti, hän naureli, painaen peukalon piippuun,
onkehen ol' enimmäkseen turvaunut kesäkaudet;
nyt tekis verkkoja hän, muka, tuottais siimat ja koukut
kaupungista ja alkaisi oikein nyt kalastella.

Nän tuon vanhuksen tuvassamme ma haastavan kuulin.

Saa kevät, hank' alenee; purot metsässäpauhata alkaa,
karvaa muuttavi jäven jää jopa väkkyvin juovin
aukee salmien suut, vesilintujen ääniäkuuluu.

Oiti nyt nähdään vanhuskin. Yhäkauemman saattaa
kulkea hän, joka kerta kun uudestaan hänet nähdään,
kunnes kaikki on esteet pois, ja hän taas keveästi
kiertävi ruuhellaan salot, niemet, taas vihannoivat.

Silloin--ilta on, yksin rantaa käyn, tavallista
loitommaks mua viehtäköivujen tuoksu ja kukkain--
arvaamatta ma saavun nän hänen mökkinsäluokse.
Vaan kun venheen siinämänän telapuilla ja verkot
puikoillaan, sekäarvelin ett' oli hän kotosalla,
tervehdykseksi tahdoin vain sanan lempeän häle
lausua, ennen kuin menin pois.--Nän mökkihin astuin.

Yksin siellä oli hän, makas oljillaan tyvenesti;
silmäön raukeamp' entistään, valevampi on poski,
kalman karva jo kylmäön kasvoillaan, kuten näytti.
Hiljaa vuoteeltaan toki, kun tulin, nosti hän päätään,
tervehti murheisesti, nousi ja tilkkasen vettä
pyys janohonsa. Ma lähtehen luo heti kiidäin kiulun,
noudin vettä ja juodakseen ukon kuolevan annoin.

Kun oli juonut, ja huuliltaan vein astian hiljaa,
käeheni nyt käsin väjyvin tarttui hän sekälausui:
auk' ovi pankaa lähteissäne, ett' illan ma ilmaa
henkiäsaan, sekäkuollessain salon nähdäjä aallot.
Voinut en lähteä pois, en jättäähänt' avutonna
puutteeseen, vaikk' en tosin paljoa saattanut auttaa,
vaan oven aukaisin ma ja taas ukon vierehen astuin.

Ilma se virtasi huoneeseen, iloll' änteli lokki
rannalla leijaillen, kuvatyyn' oli lahti ja renkaiks
rikkui vain, kun luodolla leikkiälö kalaparvet.

Lie hymy ollut, mi kirkasti nyt nuo riutuvat kasvot,
riemun lie säde ollut, tai vain näyttikösiltä
koska jo hetken päät' oli sammunut silmäjä rintaan
painunut pää elo lähtenyt riemuineen, suruinensa.

Pois sydän kourassa lähdin ja jäjessään oven suljin,
enkäma ennen tohtinut kuin kodin kohdalla vasta
seisahtaa, rukoellen vainajan sielulle rauhaa.

Kammona koommin mulle tok' ei ole kuoleva vanhus,

vaan kuin muisto, mi mieleen jää kesäiltasin kauan
jäveäkatseltuain, yön puoleen, tuuli kun tyyntyy,
aurinko sammuvi, aallot, riehuntaan väyneynä
hiljeten laskeuvat sekäviihtyvät peiliksi vihdoin.»
Nänpähän vanhan tuon kalamiehen lähdestäkertoi.
Saavuttiin ilovalkea-kunnaallen, joka seudull'
on kesän suurena juhlanan mielusa yhtymäpaikka
ollut jo vanhastaan; ilon sinne vallaton poika,
sinnepänuor' mies ylpeillen sekä rinnassa lempi,
tyttökin riensi, ja sinne se vanhuskin sopestansa
kaukaa laaksosta katsoo, kuin tulet syttyvä yössä
riemusat niin kuin muistotkin oman yöllisen mielen.
Tyhjänäkunnas viel' oli, vain somerharjalta sieltä
ilmaan honkia nous hatalatvoja, kävettyneitä
sinnepäsittenkin nämänuoret rientävä rinteen
mutkaista polkua myöden, ja koht' ovat huipulla harjun.

Vaihtelevampi ja laajempi on näkösieltä nyt silmään
loppumaton ala metsiä jäviä peltoja aukee,
illan himmeiseen ruso-hohteeseen puettuina.
Kulkija-parvia haamottaa. Väist' oksien joskus
kiilluu liina ja pois tytön rientävän kanssa' eteneepi,
sen sijan kun väin muuttelevin taas täyttävi toinen.
Tyyntäön, henkäyst' ei edes. Karjojen kelloja, hellää
lemmen laulelmaa, johon vastaus soi salotieltä
kuuluu laaksosta vain, katovaisiin äähiin joskus
paimen helkyttäväleelen, min kertovi kaiku.

Ystävä lensäpäihmeissä nyt lausuvi vieras:
»August, nyt tutump' oot sinämulle kuin olit koskaan,
nyt sinut ymmärän ma ja tunnen sun periluontees.
Tuossa sen kirjan näen, min kirkkailta lehdistävarmaan
kaiken luit mitäkerroit, kun hänässä istuit
mun sekäsiskoni kanssa, ja haaveiltiin läpi illat.
Ihmisen onnen sa täällä opit, rakkauden, ilon, rauhan,
täällä unelmissasi näet nuo kirkkahat, lempeät henget,
suodut luomahan täällä läjä maassakin taivahan meille.
Kuuntelehan, sävel laulujen, voipunut huokaus kaiun,
lintujen äänet ilmassa, metsissä eiköse kaikki
enkeliä ole laps'ien tutujen vienoa kieltä?
Oi, ne nyt selvään näen! Rusopilvillä leijuvat illan,
säihkyvä auringon säehessäkin, tuikkivat joskus
silmistäkukkain, jävelläpälyvä, ilmassa soivat;
näthän tarkoittit sa ja näiteit rakkahiks meille?»

Nän hän haasteli. Mut tytön silmäsäkynele hiljaa
kasvoi ja poskellen kuin kastehelminen vierä.
Vaan sala-huokauksin kysäeeppi hän: »Mointako haastaa,
muillen mointako hän, ei mulle hän ilmase mitään!
Täneti täällä hän käy sekä jylhänä jos mitävirikkaa,
pyssyist' aina hän vain sekälinnunpyynnistä haastaa,
metsissä mieluummin toki yksin myrskynäriehuu.
Luuli mun lapsekkaaks ehk' ennen, arveli moisen

leikkiin luoduks ja nauruun vain; mut paljo jos nauran,
itken ma paljon myös, olen puuttehess' ainakin jonkun,
jonkun vain, johon vois vakavampana hetkenäluottaa.
Metsiss' yksin tääl' useasti ma käyn, useasti
näen saman kuin näen nyt, vaan kuink' erilaisena aivan!
Kaunis ja suuri on maailma, vaan minust' on kuni kaipuu
luonnossa kaikkiall' ois, ja sen äänettömyyttämäsäkyn.
Nyt, te kun haastatte, tuntuu kuin sekin haastaen lausuis:
tyttöni, näen olin kaunis ja kirkas ma aina, mut tuot' et
uskoa tohtinut, vaikkapa joskus siit' unelmoitkin.
Jos tulis siskonne! Oi, jos vain kesän ainoan meillä
viipyis hän, miten hauskaa ois hänen kanss' ajatusta
joskus vaihtaa, mieli kun haaveist' on ylen täysi!
Yks sana vain, nimi vain! Se jo mieleinen olis mulle;
sitten hänt' ajatella ma koitan. Vaan sanokaatte,
onko hän teidän muotoa? kenties kuin sisar veljen?»

»Oi, hän ei yhdenkään ole muotoa», vastasi vieras,
»tuskimpa itsensä Koissa hänt' ennen »helliikki Maijuks»
mainittiin, nyt kuuluvi vain »imarreltu Mariia».
Hänt' omat suosi ja vieraat myös, ja hän näen pian kasvoi
vaativaks, oikkuseksi, mut ain' oli hän rakas meille.
Jos mitätahtoi ja jos sitäpyysi hän lempein katsein,
voitu ei kieltää eikä pähdottu, vaikk' olis voitu;
taas jos vaati hän korskaillen, toteltiinpa jo miltei,
vaikkapa joskus nurkuiltiin, ei tiettyinä miksi.
Syys oli, näen tuli kaupunkiin hän; kahvit ja tanssit
alkoi nyt. Maatyttöjo illassa muuttuvi daamiks.
Missähän käy, on perhoja ympärill' aina, jos astuu
askelen hän, tähystellään, kuiskaillaan, myhällään.
Onnistui, näki sen, ja hän onnistui monin verroin.
Nyt kävi kerrassaan ikäväksi hän. Tanssija kaunein
jos tuli, tai joku luutnantti nuori ja kiiltäväkaulus,
noihinpa joskus saattoi hän helo-katsehen luoda.
Jos tuli toinen, jok' ei muka ollut mielehen häle,
ei tämä vaikk' olis koittanut kuin, sanan alkuhun pääsyt,
kun nenäl' armon jo hän rypyn hävän hienosen hienon
huomas, ja nurpeissaan sai lähteäharmitteleimaan.
Nyt tuli veljenne myös, raju karhunpoikanen Pohjan,
vait oli päivän, ja niin sekäei vaan toisena vastas;
viikon päästäjo meillähän tutuna istui ja kertoi,
kertoi teistäja lapsuus-aiostaan, kodin seuduist'
armaista, kaikesta vain, mikä rakkaint' on sydämelle.
Milloin pilkoittaa kevät kerronnasta ja milloin
näet syys-illan ja lehdet harvenneet, sumut raskaat,
ilmassa tähdet valjut ja kummulla kuun veriruskeen.
Kaikki on niinkuin luonnossa on, heleämpävainen,
ihmettätännäja niin kuin valveillas unelmoisit.
Näen hänen kertoissaan jopa korska Mariiakin pääyi
kuuntelemaan, ja hän ensin hämmästy imehdellen,
kuin olis silmissään ihan uuden maailman nähnyt.
Viel' isosesti hän naurahtaa toki, huoleti päään
viskoen, illan ja toisen, kun parissamme hän kauan

haaveiss' istunut on. Vaan turhaan! Toiseksi iltaa
hän tuli taas, ja nyt kauempan, totisempana istui.
Vihdoin oikut ne lähtivä. Joskus jos ihastuikin
peittänyt ei ihastustaan hän, tuli kerskahan silmään
väiin kyönelekin, hyvän yön kun lausui ja lähti.
Taas mikämuutos kerrassaan kuin loihtiman kautta!
Lempeäks hän tuli ko'issaan, nöyränä vaatimatonna
tanssihin astui, tervehdyksiin säsynävastas.
Suosittu ei ole kenkään, hyljeksitty ei kenkään,
kaikk' oli vertaiset, alimmankin kohteliaisuus
lempein katsehin palkittiin, katumoiksi ei tullut.
Hänt' ilosemmin taas lähestyttiin, liehetys lakkas,
nyt rakastettiin hänt', eik' yksin vain ylistetty.
Tuon oli kaltainen, koetelkaa hänt' ajatella
täynnään vaihtoja vain, nyt yhtenä toisena toiste!
Ehkähän jäänyt siks, mikäön, kun»----Ystävänaurain
keskeyttähänet: »Tulkaa», lausui, »lähtehen tahdon
rannalla nähdä juoda taas, kuten ennenki, siitä»
Lausuu nän, alas kummulta käy sekänäyttävi tietä
Lähteellen pian saavutahan. Heloituksessa taivaan
tätenäsiinäse uhkuu, kirkasna keskelläkukkain,
niinkuin rauhaisa ihmissilmä jot' ei riko myrskyt,
väjyy kirkkauttaan sekähuo'untaa elon suonen.

Vaiti sen partaallen he nyt istuvat kaikki ja juovat,
katsellen leväessä raukenevaa kesäiltaa.
Sanoja ei löydetä niit' ei kaivatakaan, ajatuksin
nyt sydän liittyy vain sydäneen sekäaovosta täytyy.
Mut kuva vieraan, kas, tytön silmään lähteess' astuu.
Luullen saavansa nän näkemätäsän muotoa kallist',
armasta silmää katsoo hän yhävain varomatta,
vierahan kun hymykatseen siin' yhtäkkiäkohtaa.
Kainoksi tyttöhen käy, sydän, tyynenäsykkivääken,
säkkyen kouristuu, hän tuntevi kuin veri polttaa
poskillaan, ja hän pelvolla huomaa kasvonsa lähteess'
alittiiks vierahan katseellen.--Mut lempeäpilvi
purpuran-hohtoinen yli kiiltävän lainehen kiittää
kirkkaus liittyvi kirkkauteen, puna haihtuvi punaan;
kohta et huomata voi, tytön poskiko, pilviköhehkuu,
haihtuva hävepävain nyt riemusta kiitollisesta
immen seitsentoistiaan kasvoill' ilmeni vielä

Kukkain keskeltänous veli armas nyt, sisartansa
kutsui hän sekälausui nauraen, mut vakavasti:
»Hanna, ma hetken pääst' ehk' en sitälausuisi, nyt sen
kerron ma kuullakses, ett' aovostain osan saisit.
Mun jo Mariia on, ei tuo korskea, pöyhkäMariia,
vaan hyvä lempeä kaunis, kaikittain sulosampi,
kuin mitäkertoi hän, paremp', armaisemp', ihanampi.
Nouse ja riennäja veljellen käes huoleti anna,
siskosta siskonen, niin sisar toivoo, niin veli myöskin
toivoo, kauan jo ennen toivoi kuin sinut tunsit!»

Lausui, ja tuskin ehti hän loppuun. Rannalla ääsi
ruohossa sorsa, ja nyt, kivi kourassa, sinne hän hiipi
hiljaa lehdikon kautta ja on veden rannalla vihdoin.
Vaan kun kätähän nosti ja huudolla säkytti linnun,
poikue kullan-keltava pän kahilistoa kaikkos,
pelvosta piipattain, hajonneena ja turvatta aivan.
Sääien pois kiven laski hän, kun emän eessään huomasi
peljäen uivan ja rakkaudest' ylenkatsovan vaaraa,
kunnes kaukana jävellätuo ajelehtiva parvi
suojan sai, ja jo huoletti taas emälentohon lähti.
Tuon näki hän sekäehdollaan meni hetkeksi rantaan,
linnun vuoksi ja ett'ei lähtehen luon' olijoita
häritsis. Pian kääntyi hän toki, tarkkasi kaukaa,
tarkkasi, riemastui, sekäsaavutti ystävä taasen.

Vierahan rinnoilla siin' ihanaisena rauetess' illan
seisoi tyttöjä olkaan tuon nojas kutrista päään;
mut veli kun tuli luo, hymysuin hän kätähän häle
tarjos ja silmästäuvoisesta nyt kyynelen pyyhkä.
Tulleellen nään selvisi kaikk', ilossansa hän puisti
siskon kätäjä ystävän myös, mut leikilläläusui:
»Nyt mitävirkaa taatto, kun nään pikasesti me käymme
kaikin kihloihin, hänelt' ensinkään kysymät?
Oi, varo, Hanna, ettei yht' äkkiäkihlaus lakkaa.»
Leikillätuon hän lausui, mut levotonna sen impi
kuuli ja aatteli, kuink' oli petteleväsydäntänsä
niin hevin noutanut, ett' isän armaan unhotti aivan,
toiveet unhotti kummankin kodiss' ainian olla,
unhotti kaiken muun sekävierast' aatteli yksin.
Kotiin vain haluaa, ei rauhotu, kunnes on kaikki
kertonut taatolleen, siten lieventän sydäntänsä
Seurassa armaitten nään läksi hän huolien matkaan.

Matkaa päästy ei puoliakaan, kun tieltäjä kuului
kutsuva ääni, ja huomattiin nyt vanha Susanna.
Suuttunehelta hän näytti ja täkiltä kun tähystellen
rientään astui pän, esiliinasen hulpio käessä
pyyhkien innoissaan hien otsastaan vähän päästä
Vaan kun etsityt löysi ja kun näki kohdalla heidä,
astui syrjähän tiest' odotellen. Mut ohimennen
häle nyt leppysisän sanan lausui lempeätyttö
»Miksikä vanha Susanna, te itsenne niin väsytäte,
häiritte pävin nään, edes illoinkaan ette huokaa?
Bhdimmehän hakematta ja huutamattannekin kotiin.»

Nään hän haasteli, vaan ei vastaust' antanut vanhus,
källähän viittasi vain sekäluokseen tyttöäkutsui,
mut nään tulleellen hän syrjässäkorvahan kuiskas:
»Jestas, mamseli, noin kun viivyttte, vohvelit jähtyy,
paistikin pannussa käventyy, ja jo arvosa pastor'
istuvi näjissään sekäillallistahan vartoo.
Mut sanokaahan vain pikimätään, saammeko syksyys,
vai kesäl' ehkäjä häät; joko arvon herra on saanut

vastauksen, vai vieläköhän pelon tuskassa väjyy?»
Hälepähiljaa vastasi taas tuo lempeätyttö
»~lkää vanha Susanna, mun hätäni vartoko, älkää
niiden viettämiseen kesä ehtii mennä ja syksyt,
ehkäne vihdoin keskeyttää ikäpäiviksi talvi.»
Lausui ja vanhan näin hän kummastuksiin jäti.

Itse riensi hän toisten luo, heit' äneti seuras,
miettien, haaveillen, sulo-murheisiin vajonneena.
Vaan kun tultihin portailten, hatun päästään sievään
päästä joutuen tuuheat järjestääkiharansa,
armastaan kädest' ottavi, pelvoissaan ihan hiljaa
aukaisten oven, astuu huoneeseen isän luokse.

Yksin valvomahan iän, vaivain painosta vanhus
uupunut on ja, nyt päättän kallistain nojatuolin
pielehen pehmoiseen, juur nukkunut.--Maass' edessänsä
piipusta viel' yhä nous savu puoleks sammunehesta.
Kaunis on siinä hän nukuessaan, suruton ja tyynnä
kaunis niin kuin vanha on, kun lumi peittävi hapset,
huulilt' on puna pois sekä kuihtuen kuivunut poski,
mut elo pitkän pitkä ja turvasa, lämmin ja kirkas
otsaan uurtehiseen kuin ehto luo kajastuksen.

Tyttären poskillen vedet virtasi, kun isän armaan
nukkuvan hän näki turvallisna nyt hurskaudessaan,
kun siin' aatteli hän, oman maallisen onnensa tähden
vanhan untako häritseis, kenties elon rauhan
riistäis hätä ja huolia vain tois harmajan päähän.
Lemmityn rinnalla siinä hän polvillaan isän eessä
viipyi ja vanhukseen loi silmäns itkevä hetken;
vihdoinpa kallistui sekä kosketti lämpimin huulin
nukkuvan kätä Mut kummastuin unen vienosta vanhus
valveutui, kysyväsenä katsoi tyttärehensä
katsoi ja synkistyi; tylyn, niinkuin ukkosen uhka,
silmyksen loi vieraaseen. Tuon nähdessälautui
leimaus, kyyneleheks suli pois. Sylin aukasi vanhus,
riemulla rinnoilleen näin sulkien rakkahat nuoret.

LOPPU

End of the Project Gutenberg EBook of Hanna, by J. L. Runeberg

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HANNA ***

This file should be named 8hana10.txt or 8hana10.zip
Corrected EDITIONS of our eBooks get a new NUMBER, 8hana11.txt
VERSIONS based on separate sources get new LETTER, 8hana10a.txt

Produced by Robert Connal, Tapio Riikonen
and the Online Distributed Proofreading Team.

Project Gutenberg eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the US unless a copyright notice is included. Thus, we usually do not keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

We are now trying to release all our eBooks one year in advance of the official release dates, leaving time for better editing. Please be encouraged to tell us about any error or corrections, even years after the official publication date.

Please note neither this listing nor its contents are final til midnight of the last day of the month of any such announcement. The official release date of all Project Gutenberg eBooks is at Midnight, Central Time, of the last day of the stated month. A preliminary version may often be posted for suggestion, comment and editing by those who wish to do so.

Most people start at our Web sites at:
<http://gutenberg.net> or
<http://promo.net/pg>

These Web sites include award-winning information about Project Gutenberg, including how to donate, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter (free!).

Those of you who want to download any eBook before announcement can get to them as follows, and just download by date. This is also a good way to get them instantly upon announcement, as the indexes our cataloguers produce obviously take a while after an announcement goes out in the Project Gutenberg Newsletter.

<http://www.ibiblio.org/gutenberg/etext03> or
<ftp://ftp.ibiblio.org/pub/docs/books/gutenberg/etext03>

Or /etext02, 01, 00, 99, 98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 91 or 90

Just search by the first five letters of the filename you want, as it appears in our Newsletters.

Information about Project Gutenberg (one page)

We produce about two million dollars for each hour we work. The time it takes us, a rather conservative estimate, is fifty hours to get any eBook selected, entered, proofread, edited, copyright searched and analyzed, the copyright letters written, etc. Our projected audience is one hundred million readers. If the value per text is nominally estimated at one dollar then we produce \$2

million dollars per hour in 2002 as we release over 100 new text files per month: 1240 more eBooks in 2001 for a total of 4000+ We are already on our way to trying for 2000 more eBooks in 2002 If they reach just 1-2% of the world's population then the total will reach over half a trillion eBooks given away by year's end.

The Goal of Project Gutenberg is to Give Away 1 Trillion eBooks! This is ten thousand titles each to one hundred million readers, which is only about 4% of the present number of computer users.

Here is the briefest record of our progress (* means estimated):

eBooks Year Month

1 1971 July
10 1991 January
100 1994 January
1000 1997 August
1500 1998 October
2000 1999 December
2500 2000 December
3000 2001 November
4000 2001 October/November
6000 2002 December*
9000 2003 November*
10000 2004 January*

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation has been created to secure a future for Project Gutenberg into the next millennium.

We need your donations more than ever!

As of February, 2002, contributions are being solicited from people and organizations in: Alabama, Alaska, Arkansas, Connecticut, Delaware, District of Columbia, Florida, Georgia, Hawaii, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Massachusetts, Michigan, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New Mexico, New York, North Carolina, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, South Carolina, South Dakota, Tennessee, Texas, Utah, Vermont, Virginia, Washington, West Virginia, Wisconsin, and Wyoming.

We have filed in all 50 states now, but these are the only ones that have responded.

As the requirements for other states are met, additions to this list will be made and fund raising will begin in the additional states. Please feel free to ask to check the status of your state.

In answer to various questions we have received on this:

We are constantly working on finishing the paperwork to legally

request donations in all 50 states. If your state is not listed and you would like to know if we have added it since the list you have, just ask.

While we cannot solicit donations from people in states where we are not yet registered, we know of no prohibition against accepting donations from donors in these states who approach us with an offer to donate.

International donations are accepted, but we don't know ANYTHING about how to make them tax-deductible, or even if they CAN be made deductible, and don't have the staff to handle it even if there are ways.

Donations by check or money order may be sent to:

Project Gutenberg Literary Archive Foundation
PMB 113
1739 University Ave.
Oxford, MS 38655-4109

Contact us if you want to arrange for a wire transfer or payment method other than by check or money order.

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation has been approved by the US Internal Revenue Service as a 501(c)(3) organization with EIN [Employee Identification Number] 64-622154. Donations are tax-deductible to the maximum extent permitted by law. As fund-raising requirements for other states are met, additions to this list will be made and fund-raising will begin in the additional states.

We need your donations more than ever!

You can get up to date donation information online at:

<http://www.gutenberg.net/donation.html>

If you can't reach Project Gutenberg,
you can always email directly to:

Michael S. Hart <hart@pobox.com>

Prof. Hart will answer or forward your message.

We would prefer to send you information by email.

****The Legal Small Print****

(Three Pages)

START**THE SMALL PRINT!**FOR PUBLIC DOMAIN EBOOKS**START

Why is this "Small Print!" statement here? You know: lawyers. They tell us you might sue us if there is something wrong with your copy of this eBook, even if you got it for free from someone other than us, and even if what's wrong is not our fault. So, among other things, this "Small Print!" statement disclaims most of our liability to you. It also tells you how you may distribute copies of this eBook if you want to.

***BEFORE!* YOU USE OR READ THIS EBOOK**

By using or reading any part of this PROJECT GUTENBERG-tm eBook, you indicate that you understand, agree to and accept this "Small Print!" statement. If you do not, you can receive a refund of the money (if any) you paid for this eBook by sending a request within 30 days of receiving it to the person you got it from. If you received this eBook on a physical medium (such as a disk), you must return it with your request.

ABOUT PROJECT GUTENBERG-TM EBOOKS

This PROJECT GUTENBERG-tm eBook, like most PROJECT GUTENBERG-tm eBooks, is a "public domain" work distributed by Professor Michael S. Hart through the Project Gutenberg Association (the "Project"). Among other things, this means that no one owns a United States copyright on or for this work, so the Project (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth below, apply if you wish to copy and distribute this eBook under the "PROJECT GUTENBERG" trademark.

Please do not use the "PROJECT GUTENBERG" trademark to market any commercial products without permission.

To create these eBooks, the Project expends considerable efforts to identify, transcribe and proofread public domain works. Despite these efforts, the Project's eBooks and any medium they may be on may contain "Defects". Among other things, Defects may take the form of incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other eBook medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

LIMITED WARRANTY; DISCLAIMER OF DAMAGES

But for the "Right of Replacement or Refund" described below, [1] Michael Hart and the Foundation (and any other party you may receive this eBook from as a PROJECT GUTENBERG-tm eBook) disclaims all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees, and [2] YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE OR UNDER STRICT LIABILITY, OR FOR BREACH OF WARRANTY OR CONTRACT, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES, EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE

POSSIBILITY OF SUCH DAMAGES.

If you discover a Defect in this eBook within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending an explanatory note within that time to the person you received it from. If you received it on a physical medium, you must return it with your note, and such person may choose to alternatively give you a replacement copy. If you received it electronically, such person may choose to alternatively give you a second opportunity to receive it electronically.

THIS EBOOK IS OTHERWISE PROVIDED TO YOU "AS-IS". NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, ARE MADE TO YOU AS TO THE EBOOK OR ANY MEDIUM IT MAY BE ON, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE.

Some states do not allow disclaimers of implied warranties or the exclusion or limitation of consequential damages, so the above disclaimers and exclusions may not apply to you, and you may have other legal rights.

INDEMNITY

You will indemnify and hold Michael Hart, the Foundation, and its trustees and agents, and any volunteers associated with the production and distribution of Project Gutenberg-tm texts harmless, from all liability, cost and expense, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following that you do or cause: [1] distribution of this eBook, [2] alteration, modification, or addition to the eBook, or [3] any Defect.

DISTRIBUTION UNDER "PROJECT GUTENBERG-tm"

You may distribute copies of this eBook electronically, or by disk, book or any other medium if you either delete this "Small Print!" and all other references to Project Gutenberg, or:

[1] Only give exact copies of it. Among other things, this requires that you do not remove, alter or modify the eBook or this "small print!" statement. You may however, if you wish, distribute this eBook in machine readable binary, compressed, mark-up, or proprietary form, including any form resulting from conversion by word processing or hypertext software, but only so long as *EITHER*:

[*] The eBook, when displayed, is clearly readable, and does *not* contain characters other than those intended by the author of the work, although tilde (~), asterisk (*) and underline () characters may be used to convey punctuation intended by the

author, and additional characters may be used to indicate hypertext links; OR

[*] The eBook may be readily converted by the reader at no expense into plain ASCII, EBCDIC or equivalent form by the program that displays the eBook (as is the case, for instance, with most word processors);
OR

[*] You provide, or agree to also provide on request at no additional cost, fee or expense, a copy of the eBook in its original plain ASCII form (or in EBCDIC or other equivalent proprietary form).

[2] Honor the eBook refund and replacement provisions of this "Small Print!" statement.

[3] Pay a trademark license fee to the Foundation of 20% of the gross profits you derive calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. If you don't derive profits, no royalty is due. Royalties are payable to "Project Gutenberg Literary Archive Foundation" the 60 days following each date you prepare (or were legally required to prepare) your annual (or equivalent periodic) tax return. Please contact us beforehand to let us know your plans and to work out the details.

WHAT IF YOU *WANT* TO SEND MONEY EVEN IF YOU DON'T HAVE TO?

Project Gutenberg is dedicated to increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form.

The Project gratefully accepts contributions of money, time, public domain materials, or royalty free copyright licenses. Money should be paid to the:
"Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

If you are interested in contributing scanning equipment or software or other items, please contact Michael Hart at:
hart@pobox.com

[Portions of this eBook's header and trailer may be reprinted only when distributed free of all fees. Copyright (C) 2001, 2002 by Michael S. Hart. Project Gutenberg is a TradeMark and may not be used in any sales of Project Gutenberg eBooks or other materials be they hardware or software or any other related product without express permission.]

*END THE SMALL PRINT! FOR PUBLIC DOMAIN EBOOKS*Ver.02/11/02*END*

]

*END THE SMALL PRINT! FOR PUBLIC DOMAIN EBOOKS*Ver.02/11/02*END*